

ACADEMIA ROMÂNĂ

„Dezvoltarea capacității Ministerului Educației Naționale de monitorizare și prognoză a evoluției învățământului superior în raport cu piața muncii”,
cod SIPOCA 3

Rezultat R2: Analiză realizată privind calitatea din perspectiva relevanței programelor oferite de universități pe domenii de specializare cu potențial de dezvoltare regională (la nivel regional)

MODUL 2: ANALIZA PROGRAMELOR OFERITE DE UNIVERSITĂȚI PE DOMENII DE SPECIALIZARE. METODOLOGIE ȘI RAPORT PRIVIND CALITATEA ȘI PERSPECTIVA RELEVANȚEI PROGRAMELOR OFERITE DE UNIVERSITĂȚI PE DOMENII DE SPECIALIZARE, LA NIVELUL REGIUNII N-E - rezumat -

Elaborată de către autor:
Expert management universitar 2
Pamfil Doru

Evoluția învățământului superior este recunoscută ca fiind un factor definitiv în evaluarea dezvoltării unei societăți, majoritatea statelor propunându-și să susțină strategic programele de educare, cercetare și inovare la nivel universitar. Formarea de specialiști în acest domeniu este într-o strânsă legătură cu politicile guvernamentale privind orientarea și calitatea programelor de studiu, cu rolul și calitatea formatorilor, cu asigurarea nivelului de calificare a absolvenților dar și cu o corelare și o prognoză corectă privind evoluția forței de muncă. Deși este bine cunoscut faptul că absolvenții de învățământ superior găsesc, în general, plasamente mai bune pe piața muncii decât persoanele cu o calificare inferioară, există o preocupare constantă, la nivel național și european, de a asigura o integrare mai rapidă și pe termen lung a acestora în activitățile economice.

Modernizarea programelor de învățământ a fost o constantă a preocupărilor din școala românească din ultimul deceniu, ea fiind axată, în special, pe creșterea calității programelor universitare în vederea acreditării lor și atragerii de cât mai mulți studenți. Această preocupare unilaterală a generat o lipsă de preocupare pentru compatibilizarea domeniilor de specializare și implicit a programelor de studiu cu oferta ocupațională de pe piața muncii. În lipsa acestei corelări a programelor de studiu cu expectanța absolvenților și cu cerințele angajatorilor s-a ajuns ca unele din specializările validate cu diplome universitare să nu găsească un plasament adecvat la nivelul domeniului lor de specializare. Se constată că majoritatea instituțiilor de învățământ superior se adaptează mai greu la evoluția cerințelor din economia reală și că nu au preocupări constante în a anticipa sau a contribui la modelarea tendințelor de pe piața muncii. În lipsa unui dialog transparent cu angajatorii, cu agențiile de dezvoltare regională dar și în lipsa unor programe la nivel guvernamental de stimulare a învățământului superior în domeniile de interes strategic, universitățile continuă să ofere specializări consacrate, la standarde de calitate ridicate, dar necorelate întotdeauna cu cerințele din piața muncii, aflată în continuă evoluție.

În regiunea de dezvoltare nord-est învățământul universitar s-a diversificat mult în ultimul deceniu, fiecare din cele 6 județe având ambiția de a avea o universitate. În anul 2015 existau în această regiune 14 instituții de învățământ superior de stat și private, cu un total de 69 de facultăți, frecventate de 69.802 studenți răspândiți în 7 orașe diferite. Dintre acestea doar în trei municipii (Iași, Suceava, Bacău) sunt universități care au cadre didactice proprii, care totalizează în prezent 3.464 persoane. Municipiul Iași rămâne detașat ca al treilea oraș universitar al țării, cu zece universități (cinci de stat) care totalizează peste 55.000 de studenți (10% din totalul pe țară) și

aproape 2.900 cadre didactice. Comparativ cu datele statistice din anul 2015, rezultă că în toate cele trei centre universitare din regiune numărul de studenți a scăzut cu 9% de la 75.682, în anul 2010, la 69.802 studenți, inclusiv la universitățile din Iași.

Obiectivul cercetărilor întreprinse s-a axat pe inventarierea și analiza programelor de studiu oferite, pe domenii de specializare, la universitățile din regiunea de nord-est. Conform modulului 2, s-au avut în vedere programele de studiu a patru universități situate în municipiul Iași: Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Universitatea de Medicină și Farmacie "Gr. T. Popa", Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară "Ion Ionescu de la Brad" și Universitatea Națională de Arte "George Enescu". Inventarierea programelor de studiu s-a făcut la toate cele trei cicluri de învățământ, licență, masterat și doctorat, la toate formele de studiu (zi, frecvență redusă, la distanță, buget și taxă) și în toate extensiile universităților (unde a fost cazul). Programele de studiu au fost urmărite în dinamica evoluției lor, ca număr de studenți înmatriculați în ultimii șase ani, a corelației dintre calitatea programelor și numărul de studenți și absolvenți precum și corelarea lor cu solicitările din piața muncii din regiunea de nord-est.

Cercetarea a fost bazată pe discuții și interviuri, purtate cu rectorul, prorectorii, decanii sau responsabilii de departamente, privind orientările strategice ale universității pentru corelarea programelor de studiu cu piața muncii, modalitățile de a dialoga cu reprezentanții mediului economic sau modul de implicare a unor angajatori în elaborarea unor planuri de învățământ mai bine adaptate cerințelor economiei reale sau orientarea spre specializările inteligente. În final au fost colectate datele stabilite de grupul de experți prin trei chestionare dedicate inventarierii programelor de studiu, analizei calității lor și a corelării cu cerințele din piața muncii. Datele prelucrate conform metodologiei stabilite (peste 600 pagini), au generat concluzii și recomandări privind întregul lanț al procesului educațional, de la studentul înmatriculat la absolventul confruntat cu piața muncii. Universitățile ieșene ofereau, anul trecut, celor 38.357 de studenți înmatriculați (la începutul anului universitar), 265 de programe de studiu la licență și masterat și studii universitare de doctorat în 19 școli doctorale. În cursul anului trecut la aceste universități au finalizat studiile un total de 10.844 absolvenți (tabelul 1).

Tabel 1 Informații generale privind universitățile ieșene luate în studiu

Denumirea universității*	Anul înființării	Număr studenți	Număr de absolvenți	Număr facultăți	Programe	Situl oficial al universității
Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași	1860	23.132	5.198	15	170	www.uaic.ro
Universitate de Medicină și Farmacie, Iași	1879	9.386	4.417	4	26	www.umfiasi.ro
Universitatea de Științe Agricole și MV, Iași	1912	4.428	843	4	37	www.uaiasi.ro
Universitatea Națională de Arte "G. Enescu", Iași	1860	1.411	386	3	32	www.arteiasi.ro
Total universități	x	38.357	10.844	26	265	x

Majoritatea instituțiilor analizate au optat pentru o strategie de universitate de cercetare avansată și învățământ, cu excepția UNAGE care consideră dificilă această perspectivă pentru domeniul de artă. Toate universitățile sunt acreditate ARACIS ca fiind cu "încredere ridicată" și au certificate ISO pentru managementul calității. Calitatea programelor de studiu este certificată de evaluarea și rapoartele ARACIS. Fără să mai luăm în discuție poziționarea universităților în clasamentul MEN din anul 2011 sau locul ocupat în alte clasamente internaționale, menționăm doar poziționarea lor în "2017 Top Universities in Romania" (locurile 2,19,47,53).

Corelarea profilul teritorial-regional, sub aspectul structurii populației cu cel al nivelului de școlarizare, evidențiază o tendință de scădere a populației școlare cu 9,4%, de la 707.377 în 2011 la 664.538 în 2015. Această scădere se manifestă și la nivelul învățământului superior, unde numărul de studenți, din cele trei cicluri, a scăzut tot cu 9%, de la 77.065 studenți în anul 2011, la 69.802 studenți în 2015. Explicația se regăsește și în scăderea absolvenților de liceu, cu aproape 20%, de la 157.464 în 2012 la 128.968 absolvenți liceu în anul 2015. Îngrijorător este și regresul continuu al natalității în regiune care în mediul rural a ajuns în anul 2015 la - 4,3%.

Informațiile oferite de Agenția Regională de Dezvoltare Nord-Est (ARD-NE), privind strategiile de dezvoltare a regiunii până în 2020, precizează nevoile unui număr sporit de absolvenți cu studii superioare în viitor, la care universitățile locale se speră să-și aducă aportul. Este de remarcat că rata de ocupare a tinerilor (15-24 de ani) la nivelul regiunii N-E depășește media națională (23,9%) și atinge un nivel care o plasează în fruntea clasamentului (29,3%), cu creșteri constante începând cu anul 2010. Cu toate acestea șomajul în rândul absolvenților de universitate (25-35 de ani) rămâne încă unul ridicat, unele din domeniile de specializare găsind mai

greu posibilități de angajare în profilul în care s-au format absolvenții. Din concluziile ARD-NE, am reținut și că programele de studiu oferite de cele patru universități, nu sunt stimulative decât în mică măsură pentru ”dezvoltarea sectoarele considerate potrivite și care țin cont de construcția economică a regiunii nord-est și care sunt: confecțiile textile, prelucrarea lemnului și mobilă, IT&C și sectorul agroalimentar”. Rezultatele analizei ARD-NE sunt în contradicție cu poziția majorității universităților care confirmă, în general, un grad mare de integrare în piața muncii a absolvenților lor, inclusiv în alte domenii de activitate, cu real potențial de dezvoltare regională sau națională, dar care nu sunt evidențiate de ARD-NE și nici de ANOFM-NE. Este de reținut că în urma unui larg proces consultativ a ARD-NE cu universitățile din regiune, au fost agreate noile domenii prioritare ale specializărilor inteligente. Acestea constituie un indicator important pentru nevoile reale de dezvoltare în viitor a pieței muncii din regiunea de nord-est, ele urmând a fi susținute și cu ajutorul mediului universitar din această regiune pentru formarea specialiștilor necesari acestui demers considerat ca prioritar.

Cercetările întreprinse în studiul nostru la cele patru universități ieșene au fost interpretate în contextul celor trei tematici stabilite: 1. analiză comparativă între programele de studiu oferite de universități și strategiile regionale și naționale; 2. analiza calității și a relevanței programelor de studiu; 3. analiza corelației programelor și domeniilor de studiu cu piața muncii din regiune.

Cercetările noastre tind să exprime concluzii generale, consensuale cu cele exprimate și de alte studii la nivel național, dar publicate pentru alte intervale de timp sau pentru alte regiuni ale țării. Ele se referă, în primul rând, la preocuparea permanentă a universităților pentru a răspunde nevoilor formative ale studentului dar și de a oferi sprijin eficient în valorificare studiilor pe piața muncii. Absorbția rapidă a absolvenților în economia reală poate avea un dublu avantaj pentru o universitate, prin creșterea prestigiului ei și a valorii diplomei pe piața muncii, precum și avantajul de a fi atractivă pentru programele de învățământ oferite pentru cât mai mulți studenți (din țară și străinătate), încrezători într-un plasament mai bun și sigur după absolvire. Inserția absolvenților și angajabilitatea funcționează desigur ca o normalitate, de mult timp, în țările cu un învățământ universitar consolidat, finanțat corespunzător și cu o piață a muncii care știe să aprecieze valoarea diplomelor universitare. Pentru universitățile din țara noastră preocupările de această natură continuă să fie considerate mai puțin importante comparativ cu cele existențiale privind finanțarea studiilor și mai ales a cercetării științifice. Pe de altă parte multe universități se simt amenințate de

un posibil sistem concurențial, pe piața regională sau națională, datorat unor clasificări care ar putea să înlocuiască actualul sistem al finanțării locurilor bugetate pe principiul numărului de studenți înmatriculați sau introducerii unui posibil nou parametru al finanțării corelate cu inserția absolvenților pe piața muncii. Acest studiu poate constitui un bun exercițiu și o radiografie a momentului privind programele de învățământ la patru universități ieșene și eficiența lor în piața muncii, într-o regiune de nord-est cu un profil și nevoi specifice și care speră, ca și alte regiuni cu care concurează, la o dezvoltare economică sustenabilă și la o creștere a nivelului de trai a locuitorilor săi.

Competițiile dintre universități vor fi oricând binevenite mai ales atunci când ele au oferte asemănătoare, comparabile. În studiul nostru am avut un caz particular deoarece, la cele patru universități, nici un program, din cele 265 oferite de cele 27 de facultăți, la licență sau masterat, nu a fost identic iar școlile doctorale au avut dintotdeauna domenii diferite de cercetare și inovare, chiar și în cadrul aceleiași școli doctorale. În aceste condiții, concluziile noastre trebuie considerate ca fiind luate pentru ansamblul programelor de studiu oferite pentru piața muncii din regiunea de nord-est, fără comparații distincte între universitățile analizate deoarece profilul foarte diferit al absolvenților lor nu creează un impact concurențial pe piața muncii.

Concluzii

Universitățile din studiul nostru au fost situate numai în municipiul Iași (unde mai sunt și alte universități) astfel că există posibilitatea ca datele noastre să nu fie reprezentative pentru întreaga regiune de nord-est, ele fiind însă relevante la nivelul microregiunii municipiului Iași.

Datele oferite privind evoluția populației din regiune, în special a celei școlare, nu sunt din păcate încurajatoare pentru învățământul superior, nici din perspectiva evoluției de până acum și nici pentru cea viitoare. Datele statistice recente (2017), privind evoluția numărului de studenți în regiunea de nord-est reflectă evidența unei scăderi a numărului de studenți, care la cele patru universități reprezintă o diminuare cu 19% (38.357) comparativ cu anul 2012 (47.272). Scăderea numărului de studenți, dublată de creșterea abandonului școlar a dus la și o mai mare scădere, 24% (de la 14.327 la 10.844) a numărului de absolvenți. Toate universitățile au raportat în prezent, un număr mai mic de absolvenți, la toate formele de studiu (cu excepția studiilor de licență în domeniul agricol) care a generat, inevitabil, și o mai mare lipsă de cadre calificate pe piața muncii

a regiunii. Cele mai mari reduceri s-au înregistrat la absolvenții cu studii universitare de doctorat (care s-au înjumătățit), apoi la nivelul studiilor de masterat și în mai mică măsură la studiile de licență. Precizăm că aceste reduceri nu s-au datorat calității programelor de studiu oferite.

Corelat și cu strategiile ADR-NE de dezvoltare economică a regiunii, concluziile ar semnala un deficit de cadre specializate în perspectiva anilor 2020, accentuat și de perspectiva migrării unor absolvenți spre regiuni cu salarii mai mari, sau chiar pierderea unora dintre ei pentru piața muncii din România prin plecarea lor în străinătate. În acest sens, universitățile vor trebui pe viitor să-și adapteze programele de învățământ pentru a furniza competențele necesare viitorilor absolvenți nu numai în scopul unei mai ușoare angajări pe piața muncii dar și pentru a putea asigura dezvoltarea domeniilor definite ca prioritate. Pentru aceasta se vor putea modela programe de învățământ la cererea beneficiarilor, care sunt invitați să participe activ în procesul didactic, cu precădere în cel de practică. Este de asemenea de dorit ca practica organizării de cursuri postuniversitare, care să se adreseze personalului angajat sau șomerilor să continue, această acțiune vizând și obiectivele învățământului terțiar de creștere a calificării angajaților, obiectiv care poate fi valorificat pentru creșterea în viitor a cifrei de școlarizare a universităților. În concluzie, constatăm că toate aceste aspecte discutate și exprimate în cifre sunt cunoscute de managerii universităților care caută soluții pentru a face față noilor provocări. Se observă de asemenea că universitățile încep să facă diferența între integrarea absolvenților pe piața muncii și creșterea angajabilității lor, fapt ce ar putea să crească în viitor responsabilitatea instituțiilor de învățământ superior pentru inserția absolvenților pe piața muncii și ar putea contribui la creșterea prestigiului universităților față de studenți, angajatori și comunitatea locală.

Recomandări

Studiul întreprins la universitățile desemnate din regiunea de nord-est a permis formularea unor recomandări, sugerate pe larg în cadrul lucrării dar care pot fi rezumate, astfel:

- Calitatea programelor de învățământ a universităților ieșene, majoritatea acreditate, este cea menționată în rapoartele ARACIS (cu excepția programelor de doctorat) care le-au permis funcționarea lor și care le-a făcut accesibile studenților. Este de dorit pe viitor și acreditarea școlilor doctorale pentru o nouă perspectivă a studiilor universitare de doctorat, aflate în declin;
- Inițierea de programe de studiu dedicate specializărilor inteligente, menționate în strategiile naționale, se impune să fie coordonată și bugetată special de către ministerul(e) de resort.

Menținerea acestei inițiative la latitudinea universităților este neproductivă, mai ales dacă instituțiile de învățământ superior sunt situate într-o zonă de dezvoltare care nu reclamă astfel de orientări iar sursele de finanțare pentru astfel de programe de cercetare sau învățământ nu sunt sustenabile pe plan regional.

- Evaluarea programelor de studiu ar trebui instituționalizată și la finalizarea studiilor (posibil la primirea diplomei) pentru a da șansa proaspătului absolvent să își exprime gradul de satisfacție pentru parcursul universitar și pentru sprijinul obținut în inserția sa profesională;
- Monitorizarea evoluției absolvenților ar trebui să devină obligatorie pentru întregul sistem de învățământ superior, chiar dacă ea este realizată deja prin diferite modalități (Alumni);
- Pentru simularea interesului studenților dar și pentru o mai bună perspectivă a studiilor de masterat s-ar impune o bonificare financiară a acestei calificări (ex. 400 lei) care să fie obligatorie pentru angajator. Acesta ar face o diferență pe piața muncii între absolvenții cu diplomă de masterat față de cei cu diplomă de licență, asemănător absolvenților cu diplomă de doctorat, care beneficiază deja de o astfel de recunoaștere profesională (725 lei).
- Creșterea angajabilității absolvenților ar trebui stimulată de către ministerul de resort prin bonificarea universităților care performează în acest domeniu;
- Sincronizarea strategiilor locale de dezvoltare ar trebui corelată cu programele de studiu ale universităților din regiune, având în vedere că mediul universitar este în prezent preocupat mai mult de satisfacerea cerințelor menționate în strategiile naționale sau cele europene.

Ca în toate cercetările de acest tip, rezultatele obținute și concluziile lor au și unele limite. Astfel, datele și observațiile făcute sunt aplicabile doar la nivelul eșantionului studiat (cele patru universități analizate), motiv pentru care nu trebuie generalizate pentru întreaga regiune de nord-est și nici pentru învățământul superior din municipiul Iași, având în vedere că în ambele situații există și alte universități neevidențiate în acest studiu.